

*К.В. Легких,
аспірант
(Академія адвокатури України)
(Науковий керівник професор В.Г. Гончаренко)*

Роль адвоката в забезпеченні особистих прав та інтересів людини

Ключові слова: *адвокат, природні права людини, правомірне обмеження природних прав, особисте життя людини.*

Перетворення, що відбуваються в галузі державотворення, політики, економіки, реформування законодавства, підняли Україну як державу на істотно новий рівень. Правова система нашої країни сприйняла і відобразила у Конституції найбільше прогресивні ідеї світового співтовариства в галузі захисту прав людини. Закріплені в Конституції і тим самим гарантовані такі основні права і свободи людини як право на життя, свободу, особисту недоторканість, невтручання в особисте життя, повагу честі й гідності особи. Зокрема, ст. 31 Конституції України встановлено, що кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції. Винятки можуть бути встановлені лише судом у випадках, передбачених законом з метою запобігти злочинів чи з'ясувати істину під час розслідування кримінальної справи. Відповідно до ст. 32 Конституції України не допускається також збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини [3].

Проте правозастосовча практика останніх років яскраво демонструє те, що декларувати навіть на найвищому рівні право — ще не означає дотримуватися правових норм або гарантувати дотримання зако-

нів. Саме тому в нашій країні і створено адвокатуру як добровільне професійне громадське об'єднання, яке у відповідності до ст. 1 Закону України “Про адвокатуру” покликане згідно з Конституцією України сприяти захисту прав, свобод та представляти законні інтереси громадян України, іноземних громадян, осіб без громадянства, юридичних осіб, подавати їм іншу юридичну допомогу [2].

За свідченням науковців та практиків, однією з найбільше гострих на сьогодні проблем є розв'язання питань, пов'язаних з захистом прав особи на невтручання в особисте й сімейне життя, недоторканість житла, зокрема й на таємницю телефонних переговорів як окремий об'єкт конституційно-правового захисту.

Історично склалося так, що права людини не віддільні від соціальних й громадських відносин, способів буття індивіду. Права людини органічно вплітаються в суспільні відносини, вони є нормативною формою взаємодії людей, впорядкування їх зв'язків, координації їх вчинків і діяльності, запобіганням суперечностей, протистояння, конфліктів. За своєю сутністю вони нормативно формулюють ті умови й способи життєдіяльності людей, котрі об'єктивно необхідні для забезпечення нормального функціонування індивіда, суспільства, держави [4, 1].

Отже, права людини, зокрема і право кожного громадянина на недоторканість особистого життя, таємницю телефонних розмов є невід’ємною частиною як соціуму, так і держави, котра бере під свою охорону саме ті інтереси, що споконвічно, з самих ранніх періодів розвитку суспільства дали змогу останньому нормально гармонічно розвиватися й функціонувати.

Сьогодні на відміну від попереднього історичного етапу розвитку нашої країни, державою проголошено, що людина, її життя і здоров’я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, що й записано в ст. 3 Конституції України. Це свідчить про визнання пріоритету прав людини над інтересами держави. Варто зазначити, що в світовій практиці такі пріоритети були проголошені ще у Загальній декларації прав людини, прийнятій 10 грудня 1948 р. Генеральною Асамблеєю ООН, в преамбулі якої йдеться про те, що кожна людина і кожний орган суспільства повинні прагнути шляхом навчання й освіти сприяти повазі цих прав і свобод. Відповідно до цього держави — члени Ради Європи встановили в ст. 3 Статуту Ради Європи, що кожний член Ради Європи повинен визнавати принцип верховенства права і принцип, відповідно до якого всі особи, що перебувають під його юрисдикцією повинні користуватися правами людини і основними свободами [1, 20].

Держава, маючи певні правові важелі впливу на особу, може лише в суворо визначених законом випадках і у відповідності до особливої процедури обмежити особу в її природних правах. На це вказано в Конституції України, про це йдеться у низці законів України, зокрема, “Про міліцію” (ст. 11), “Про оперативну-розшукову діяльність” (ст. 8), “Про Службу безпеки України” (ст. 25) та ін. Отже, природні права людини не є абсолютними і за певних обставин людина може бути обмежена в цих правах і навіть позбавлена їх повністю. Такий підхід не протирічить загальновизнаним і міжнародним нормам. Так, в ст. 29 Загальної декларації прав людини зазна-

чено, що кожна людина, здійснюючи свої права і свободи, повинна зазнавати тільки тих обмежень, які встановлені законом виключно з метою забезпечення належного визнання й поваги права і свобод інших та з метою задоволення справедливих вимог моралі, громадського порядку та загального добробуту в демократичному суспільстві [5, 12].

Необхідність деяких обмежень прав людини на сучасному етапі вже практично не піддається сумнівам. Вимагати ліквідації будь-яких обмежень людської поведінки означало б фактично виправдовувати також і протиправну та злочинну поведінку, допускати утиснення прав та інтересів як інших осіб, так і суспільства в цілому. Проблема полягає лише в тому, щоб такі обмеження не виходили за встановлені в законах рамки і були зумовлені визначеною потребою. Як правило, така потреба може виникнути у випадку появи особливих умов, за наявності яких держава має право вдатися до обмеження прав людини. В переважній більшості випадків це стосується обставин, що пов’язані з наявністю загрози безпеці інших осіб, держави або інших інтересів, що охороняються законом.

Адвокат як захисник прав людини, здійснюючи свої адвокатські функції, повинен робити все, щоб недосконалість законів, некомпетентність правозастовних органів, а часто й відсутність належного механізму контролю за діяльністю правоохоронних органів не приводили до фактів необгрунтованого порушення прав людини. Вважаємо, що попередженню фактів порушення прав особи в разі наявності законодавчо визнаної потреби їх обмеження, сприятиме усунення причин можливих порушень. До таких причин варто віднести: відсутність в науковій літературі чіткого визначення понять “особистого життя людини”, “недоторканості житла”, “таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції” тощо; відсутність в загальнодержавних або відомчих нормативних документах чіткого переліку умов, відповідно до яких у правоохоронних органів держави можуть виникати підстави для порушення

недоторканості особистого життя людини; недосконалий механізм регулювання процедури обґрунтованого вторгнення в особисте життя чи житло особи; відсутність дієвого контролю за діями правоохоронних органів, а надто — працівників окремих оперативно-розшукових підрозділів, що пов'язані з

вторгненням в сферу особистого життя людини. Важлива роль у забезпеченні прав та свобод людини на цьому напрямі діяльності правоохоронних органів належить адвокатським об'єднанням та адвокатам, що сумлінно виконують свої професійні обов'язки.

Список літератури:

1. *Гомбен Д., Харрис Д., Зваак Л.* Европейская конвенция о правах человека и Европейская социальная хартия. Право и практика. — М.: Изд-во Моск. независимого института международного права, 1998.
2. Закон України “Про адвокатуру” від 19 грудня 1992 р. № 2887-ХІІ.
3. Конституція України: Прийнята на V сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. — К.: Преса України, 1997.
4. Общая теория прав человека / Под общ. ред. Е.А. Лукашовой. — М.: Норма, 1996.
5. Права людини і професійні стандарти для працівників правоохоронних органів в документах міжнародних організацій. — К.: Сфера, 2002.

РЕЗЮМЕ

Статья посвящена проблеме защиты прав человека. Предметом исследования является существующее в Украине законодательство, касающегося правомерного, законного и необходимого ограничения прав человека. Статья также освещает роль профессионального общественного объединения, призванного защищать права человека – адвокатуры.

SUMMARY

The article deals with human rights protection. The subject matter of the research is the effective legislation of Ukraine pertaining to legitimate, lawful and justifiable restrictions on human rights. The article also highlights the role of the bar, a professional public association called upon human rights protection.

Рекомендовано кафедрою кримінального процесу та криміналістики

Подано 23.01.08